

Türkiye’de Yeni Bir Afet Yönetim Sisteminin Gerekliği

The Necessity of a New Disaster Management System in Türkiye

Başak ERYILMAZ*

Özet

Afetlerin yıkıcı etkisinin en aza indirgenmesi ve toplumların afete karşı dayanıklılığının artırılması çağımızın en önemli çalışma konularındandır. Afet yönetimi özelinde yerel yönetimler, kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin risk yönetimi ve kriz yönetimi süreçlerinde optimal entegrasyonun gerçekleştirilmesinin önemi yaşanan afetlerle tecrübe edilmiştir. Özellikle yerel yönetimlerin yenilenecek örgüt yapısı ile üstlenecekleri risk analizi yapma ve hızlı müdahale gibi sorumluluklarını etkin ve yaygın bir şekilde başarabilmeleri için yeni bir politik düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Aktör-ağ teorisi akılcı ve etkin güncel politikalar geliştirilerek afet yönetimi sürecine dâhil olan merkezi ve yerel yönetim ile kurum ve kuruluşların çözüme yönelik sorumluluk taşıyacağı, bütünleşik afet yönetiminin yerelde bütünleşeceği “Dağıtık Afet Yönetimi Sistemi” modeli önerisinde bulunmaktadır. Aktör-ağ teorisi (ANT) ve genelleştirilmiş simetri anlayışının kullanılması, yeni bir afet modelinde afet yönetim sistemlerindeki kopuklukları gidermeye yardımcı olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet Sosyolojisi, Afet Risk Yönetimi, Aktör-Ağ Teorisi (ANT), Dağıtık Afet Yönetim Sistemi, Yerel Otonomi

Abstract

Minimizing the destructive effects of disasters and enhancing the resilience of communities against disasters are among the most important issues of our time. In the context of disaster management, the importance of achieving optimal integration in the risk management and crisis management processes involving local governments, public institutions, the private sector, and non-governmental organizations has been experienced through past disasters. Specifically, local governments need a new policy regulation to effectively and widely fulfill their responsibilities, such as conducting risk analysis and rapid intervention, with their renewed organizational structure. The aim is to propose the "Distributed Disaster Management System" model, where central and local governments, institutions, and organizations involved in the disaster management process will take responsibility for solutions, and integrated disaster management will be implemented at the local level through the development of rational and effective up-to-date policies. The use of Actor-Network Theory (ANT) and the concept

* Lisansüstü Öğrenci; Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-6721-2858, berylmaz@aybu.edu.tr

Bu makale Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Prof. Dr. Ramazan Yelken danışmanlığında Başak Eryılmaz'ın hazırladığı doktora çalışmasından üretilmiştir.

of generalized symmetry is anticipated to help address the gaps in disaster management systems in a new disaster model

Keywords: Sociology of Disaster, Risk Management, Actor-Network-Theory (ANT), Distributed Disaster Management System, Local Autonomy

Giriş

Afet yönetimi, bölgelerin yaşadığı afet türlerine ve ülkelerin ekonomik, coğrafik özellikleri, sosyokültürel ve teknolojik gelişimlerine göre şekillenmiş bütünsel bir organizasyon biçimidir. Afet ise, bir toplumun temel işlevlerini aşırı derecede bozan, yerel kaynakları ve organizasyonları yetersiz bırakan ve genellikle dış yardım gerektiren büyük çaplı bir olaydır (Quarantelli, E. L. 1998). Böylesi olaylar sosyoloji perspektifinden bakıldığında yalnızca fiziksel zararlar değil, toplumların yapısını, işleyişini ve insanların verdiği tepkileri açıklamada önemli rol oynar. Aynı zamanda afet öncesi risk analizinin yetersizliği ve hazırlıklı olmama halinin toplumun yapısal, kültürel, ekonomik, politik alt yapı ile devletin eylemsizliği ve toplumsal eşitsizliklerle de açıklanabilmesi sosyoloji disiplininin yeni bir sistem önerisi sunmada güçlü bir konuma taşımaktadır.

Çağımızda yaşanabilecek afetler çeşitlenmiş ve riskler büyük artış göstermiştir. Günümüzde en büyük endişeleri taşıdığımız risk, büyük bilimsel ve teknolojik ilerlemeye rağmen, modern sanayileşmiş toplumların elde ettiği ilerlemelerin bir bedeli olarak yaşadığı felaketlerdir (Tierney, 2014). Örneklerini gördüğümüz maden kazaları, nükleer kazalar, ulaşım kazaları, biyolojik silahların oluşturdukları tehditler gibi ardı arkası gelmeyen modern dünyanın getirdiği felaketler bulunmaktadır. Böylesi belirsizlik ve risklerle yaşarken önlenabilir afet sonuçları için teknoloji ve bilimin potansiyelinden faydalanamamanın nedenini sosyoloji perspektifiyle toplumsal yapılar, güç ilişkileri ve teknoloji ile toplum arasındaki etkileşimdeki eksiklikler olarak genellemek yerinde olacaktır.

Bu durumda afet öncesi risklerin neler olabileceğinin tespiti afet sırası ve sonrası sürecin zararını en aza indirmek için kıymetli bir altın dönemdir. Risklerin tespiti, alınan önlemler ve zararın en aza indirgenmesi doğrusal olarak hareket eder. Afet öncesi risklerin doğru bir şekilde tespit edilip, gerekli önlemlerin alınması, toplumların daha dirençli hale gelmesini sağlayarak, olası felaketlerin etkilerini minimize eder ve can ve mal kayıplarının önüne geçer. Ancak risklerin neler olduğunun bilinmesine rağmen önlemlerin alınmaması, toplumsal yapılar ve güç ilişkileri, risk algısı, sosyokültürel faktörler, ekonomik faktörler ve bürokratik engeller gibi birçok madde ile sıralanabilir. Beck (2011) “Açlığı inkâr ederek karnını doyurmak mümkün değildir. Buna karşın tehlikeleri yorumlayarak yok saymak (tehlike gerçekleşmediği sürece) daima mümkündür” (s. 113) diyerek günümüz risk algısına güzel bir örnek ifade etmektedir.

Afet kaynaklı risklerin önleminin alınmayışının bedelini en son yaşadığımız 6 Şubat Maraş Depremleri ile Türkiye ağır bir şekilde ödedi. Yıkılan binalar binlerce canının sorumlusu oldu. Alt yapı eksikliği gibi görünen depremin yıkıcı sonucunun birçok sebebi bulunmaktadır. Bu nedenle tekrar afet yönetim sistemi ve AFAD eleştirileri gündeme gelmiştir. Türkiye’de yaşanan 1939 Erzincan depremi ve 1999 Marmara

depreminde sonra sosyopolitik değişimler meydana gelerek birçok mevzuat ve yasa değişiklikleri yapıldı. Yelken (2023)'e göre Marmara Depremi ile üç önemli ders çıkarılmış ve bunun sonucunda şu değişimler yaşanmıştır. Güçlü devlet ihtiyacı ile 2009 AFAD kurulması, depreme dayanıklı kentlere ihtiyaç ile kentsel dönüşüm hareketi, STK gerekliliği ihtiyacı ile de kamu özel sivil arama kurtarma kuruluşlarında artış yaşanmıştır. Afetlerin siyasi, teknolojik, ekonomik, sosyal etkileri öncelikle toplumun afet öncesi koşulları ile açıklanır ve siyasi iktidarın eğilimlerine göre iyileştirme politikaları hayata geçirerek sosyopolitik değişimler yaratır (Pelling & Dill, 2010). Geçmişte yaşanan bu değişiklikler afet yönetimi sistemini daha üretken ve faydalı hale getirmiştir ancak yaşanan son felaket bunca hazırlığa rağmen neden böyle bir tablo çıktığının sorgulanmasına neden olmuştur.

1. Afet Yönetiminde Bürokratik Engeller ve Güç Dinamikleri

Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP); afet risklerini en aza indirebilmek için afetler olmadan gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri bir süreç dâhilinde sorumluları ve sorumlulukları ile tanımlayan sürdürülebilir bir plandır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2022). Japonya'da imzalanan Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction) 2015-2030 kararları TARAP'ın stratejik önceliklerini oluşturmaktadır. Risk azaltma planları ulusal ve yerelde uygulanabilir olması güvenli yerleşim alanları ve dirençli toplum hedefi için önemli olup, TARAP Sendai Çerçeve Belgesinde imzası olan Türkiye'nin ilk ulusal risk azaltma planıdır (Varol & Gültekin, 2023).

AFAD 2024-2028 Stratejik Planı incelendiğinde yapılan analizlerin tüm eksiklikleriyle beraber şeffaf bir şekilde raporlaştırıldığı görülmektedir. Raporda teknolojik donanım, eğitim verecek ve uygulayacak personel, iletişim teknolojisi ve lojistik gibi eksiklikleri olan başlıklar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bütün bu planlamalarla birlikte eksiklikler ve riskler bilinirken afetlere karşı nasıl bu kadar dirençsiz ve kırılgan olunabildiği sosyoloji tarafından da tartışılmalıdır.

Afet yönetiminde bürokrasi sağladığı kurallar çerçevesi ile tutarlı bir şekilde disiplinli bir organizasyon hedefi sunar. Afet öncesi risk yönetiminde, belirlenmiş risklere alınan önlemlerle beraber afet sırasında da bürokrasinin oluşturduğu hiyerarşik yapıdan hızlı karar alma süreci beklenir. Ancak bürokrasinin oluşturduğu formel yapı zamanla hantallaşıp afetin her sürecinde etkin ve bilimsel uygulama yollarını hayata geçirmede sorunlar yaşar. Bürokrasi oluştuğunda yok edilmesi en zor sosyal yapı haline dönüşür ve sosyal eylemi rasyonel olarak örgütlenmiş eyleme dönüştürür böylece kamu ve özel kuruluşlar alışılmış eylem alanı içerisinde evrak ve bürokrasi disiplini zamanla düzene itaat eder hale gelir (Weber, 2012). Maraş depreminde yerel yönetim, STK'lar ve özel sektör afet anında müdahale etme noktasında koordinasyon eksikliğinden zamanında istenilen yerde ve yardımda bulunamamıştır. Afet öncesi bölgesel risk tanım ve amaçlar yerelde, merkezde hazırlanmış raporlar kadar başarılı olamadığını ve sahaya yansımadığını göstermiştir.

Bürokratik engeller dışında, güç ilişkileri de hiyerarşik yapı içerisinde bazı aktörleri tek karar verici duruma getirirken bazı aktörleri de etkisiz hale getirmektedir.

Yaşadığımız Maraş depreminde, merkezi hükümet ve yerel yönetimler arasındaki iletişim aksaklıkları ve sahadan veri aktarımı eş zamanlı yürütülemediği gözlemlenmiştir. Yerel yönetimlerin kaynak ve yetki beklemesi müdahalede bağımsız olamadıklarını ve risk yönetim konusunda mevzuatlarında açıklık olduğunu gösterdi. AFAD yöneticilerinin olay anında halkı bilgilendirmek için medyada vücut bulamamalarını da bürokrasi ve güç ilişkileri ile yerinden yönetimin aksaklığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Afet yönetim sistemleri ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, Türkiye'deki AFAD, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki FEMA'ya (Federal Emergency Management Agency–Federal Acil Durum Yönetim Ajansı) benzetilmektedir. ABD geniş toprakları ve coğrafi özellikleri ile en çok kasırga, orman yangınları ve deprem gibi afetlerle sık sık medyada görünmektedir.

ABD'de afet yönetim sistemi çok çeşitli kamu, özel ve kâr amacı gütmeyen örgütlenmelerden oluşan bir ağ özelliği taşımaktadır ve afet yönetiminde yerel kaynaklarla eyaletler arası yardımlaşma ve FEMA'nın merkez yardımıyla gerçekleşmekte olup koordinasyonun sağlanması için Olay Yönetim Sistemi (ICS) geliştirilmiş ve uygulanmaktadır (Yılmaz, Balun, & Erbay, 2019). ABD'de bu sistem bölgesel düzeyde yerel yöneticilerin otonomi kullanabilmelerine olanak sağlayarak afete hazırlıklı olmak ve müdahalede hızlı olmalarını desteklemektedir. Türkiye'de ise merkezden yerele yayılamayan karar mekanizması afet süreçlerinin etkinliğini azalttığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle, yerel yönetimlere daha fazla otonomi tanınması, bölgesel ihtiyaçlara daha hızlı ve etkin yanıt verilmesini sağlayabilir. Yerel otonominin güçlendirilmesi hem kaynakların daha verimli kullanımını hem de yerel halkın afetlere karşı daha dirençli hale gelmesini mümkün kılabilir. Bunların yanı sıra FEMA'nın AFAD'a göre daha fazla, zarar azaltma, iyileştirme kavramlarıyla amaca yönelerek afet risk yönetimi merkezli bir anlayışa sahiptir (Sarı, 2022).

2. Türkiye'de Yeni Bir Afet Yönetim Sistem Önerisi

Afet yönetim sisteminde AFAD Türkiye'nin ulaştığı önemli bir noktadır. Ancak AFAD'ın yeteneklerini sınırlayan güç ilişkileri içerisindeki hiyerarşik yapının insan aktörlerinin (yerel yönetimler, AFAD, stk, özel sektör, üniversite, vb.) görev yerine getirmede etkisiz kıldığı gibi bazı aktörleri tek karar verici hale getirmiştir. Afet yönetim sisteminde, hiyerarşik yapı, güç ilişkileri, iletişim aksaklıkları ve koordinasyon yetersizlikleri gibi sorunların etkisiz kılınabilmesi için, sistemin tüm karar verme yetilerini dağıtan ve esnek, hızlı tepki veren bir modelin uygulanması, afet yönetim sistem süreçlerini daha etkin ve verimli hale getirecektir. İl afet ve acil durum müdürlüklerinin de merkez yönetim gibi kurulmuş olan teknolojik sistem ve afet öncesi önlem ve afet sırası müdahalede kendi yetki çerçevesinde karar alma yetkisinin bulunması gerekmektedir. Aynı şekilde bu sisteme yerel yönetimler, STK'lar, özel ve devletin diğer kurumlarının dâhil olabildiği merkezin de izleyebildiği özerk ağların oluşturulması desteklenmelidir.

Modern afet yönetiminde teknoloji kullanımı ve bilginin iletilmesi sistemin en önemli parçalarındandır. Teknoloji kullanımı ve uygulayan aktörler arasında iletişim ağı kopukluklarının giderilmesi bir sistemdeki tüm aktörlerin ve etkileşimlerin eşitlik temelinde organize olduğu genelleştirilmiş simetri uygulanmalıdır (Latour, 2005).

Maraş depreminde yıkılan binaların riskli yapı olduğu bilgisi ve deprem hattına yakınlığı bilgisi mevcuttu ancak aktörler bu konuda gereğini yapamadı. Her aktörün sahip olduğu kaynak ve bilgi eşit bir şekilde aktörler arasında dağıtılmadığından bu kopukluk halinin yaşandığı varsayılmaktadır.

Latour (2005) aktör-ağı teorisinde, insanları ve nesneleri birer aktör olarak kabul eder ve bu aktörlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinin toplumsal yapıları şekillendirdiğini belirtir. Afet durumunda, yerel düzeydeki aktörler ve kaynaklar, merkezi yönetimden bağımsız olarak işlevsel bir ağ oluşturabilir, böylece afet yönetimi daha çevik ve etkili hale gelir. Önerilen yeni sistemde bütünlük afet yönetim sisteminin entegre olduğu, dağıtık afet yönetim sistemi olmalıdır. Yukarıda bahsedildiği FEMA’nın sistemi gibi, müdahaleler merkezden değil ilk olarak yerel ağ içerisindeki paydaşlardan beklenmektedir. Risk yönetimi sürecinde hazırlıklı olabilmek için afete yönelik yerel bölgenin ihtiyacı olan bilgiyi hem kamu hem de özel kuruluşların birlikte organize etmesi gerekmektedir (Kasapoğlu, 2024). Aynı şekilde afet öncesi alınan önlemlerde de yerel kendi ihtiyaçlarına göre eksikliklerini tamamlamalıdır. Bu nedenle literatürde sıkça adından bahsedilen bütünlük afet yönetim sisteminin, dağıtık yönetim sisteminin içerisinde uygulanması, önlem ve hızlı müdahalede zararı en aza indirmek için en optimal çözümü sunacağı düşünülmektedir. Bütünlük afet yönetimi sistemi, AFAD (2021)’a göre “Afetlerle baş edebilen, dayanıklı ve dirençli bir toplum oluşturmak için tüm tehlikeleri dikkate alan, afet yönetiminin önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemleri, toplumun tüm güç ve kaynaklarını kullanarak gerçekleştirebilen bir yönetim süreci; entegre afet yönetimi” olarak açıklamaktadır. Önerilen Dağıtık Afet Yönetimi sisteminde, yerel düzeyde bölgelerde bütünlük afet yönetimi sistemi, her bölgeye özgü olarak ayrı ayrı uygulanmalıdır.

Dağıtık Afet Yönetimi, yerel, bölgesel, ulusal, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar gibi farklı seviyelerdeki aktörlerin, afetlerin etkilerini en aza indirmek için kendi risk planlamalarını birbirleriyle iş birliği içinde yerel düzeyde karar alabilen bir yapıyı ifade eder. Her ilin, ilçenin ve hatta köylerin afetle ilişkisi, risk modeli ve afete dair kaynakları farklılık gösterir. Yerel yetki mekanizması içinde her aktör yetki çerçevesi içinde, kendi ihtiyaçlarına göre önlem alması yani yerel otonomiye kullanması afetin zararlarının en aza indirgenmesinde önemli bir faktördür. Dağıtık afet yönetimi ve risk yönetiminde, yerel, bölgesel, ulusal, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar gibi farklı seviyelerdeki aktörlerin, yasal yönetim çerçevesi içerisinde her birine esneklik sağlayan yerel otonomileri olmalıdır. Dağıtık Afet Yönetim Sisteminin merkezi yönetim tarafından kaynakla beslenmesi dağıtık sistemin hayatta kalması için büyük önem arz eder. Güçlü devlet ve güçlü AFAD dağıtılmış sistemlerin beslenmesinde çok önemlidir. Önerilen bu sistem merkezi zayıflatmayı değil dağıtık sistemlerle beraber güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Dağıtık Afet Yönetim Sisteminin en önemli paydaşı teknoloji kullanımıdır. Teknolojinin de insan aktörler gibi insan dışı aktör olarak merkeze alınması gerekmektedir. Afet öncesi süreçte dijital simülasyonlar, sahada teknolojik testler, teknolojik platformlara halkın erişimi, sosyal medya ve dijital platformların halkın bildirilmesinde aktif kullanılmalıdır. Maraş depreminde mobil iletişim altyapısının

zarar görmesi, afet yönetim yazılımları ve platformlarının afetin ilk saatlerde çalışmaması kurumlar arası entegrasyona engel olması, afet öncesi ve anında toplanan verilerin dağınıklığı sebebiyle yorumlanamaması gibi yaşanan birçok teknolojik sıkıntı risk analizi sürecinde giderilebilir olmalıdır. Bu nedenle kullanılan sistemlerin ürettikleri veri yerelde işlenip yorumlanabilir, paylaşılabilir ve iletken olmalıdır. Stratejik planlamadan altyapı kurulumuna, eğitimden koordinasyona kadar her aşamada teknoloji aktif bir rol oynamalıdır. Afet yönetiminde teknoloji, sadece bir destek aracı değil, aynı zamanda olayın her aşamasında karar alıcı bir faktör olmalıdır. Ancak bu, sadece teknolojik araçların sağlanmasıyla değil, bu araçların etkili bir şekilde entegre edilmesi, doğru kullanılabilmesi ve sürekli olarak test edilmesiyle mümkün olur.

Sonuç

Merkezi hükümetin koordinasyon yeteneği, afet öncesi risk analizlerinin yapılmasında ve afet sonrası müdahale süreçlerinde büyük önem taşır. Ayrıca, yerel yönetimlere yetki dağılımı ve sorumluluk paylaşımı, hızlı karar almayı sağlayan teknoloji kullanımı ve önceden belirlenmiş ancak hantal işleyen prosedürlerin yerine bürokraside esnek davranışları kolaylaştıran otoriter disiplin yapısının örgüt içinde özümsemesi gereklidir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin afet öncesi ve sonrası süreçlerde daha aktif rol alabilmesi için mali ve teknik kapasitelerinin artırılması önem arz etmektedir. Afet yönetiminde toplumu güçlendiren, yerel bilgiye dayalı, katılımcı ve çok aktörlü bir yaklaşım benimsenmelidir. Aynı zamanda, afet yönetim sisteminin başarısı, karar alıcılar arasında etkin bir iletişim ağı kurularak, yerel yöneticilerin de belirlenmiş sorumluluk dâhilinde karar almalarına ve paydaşlar arasındaki iş birliğinin sürekliliği ile doğrudan ilişkilidir.

Afet yönetiminde yenilikçi ve bilimsel yaklaşımların benimsenmesi, afet öncesi hazırlık ve sonrasında müdahale süreçlerinin başarısını artıracak; toplumların afetlere karşı daha dirençli hale gelmesini sağlayacaktır. Bu doğrultuda, merkezi ve yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün ortak çalışması, afet yönetiminde bütüncül bir yapının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Merkezi hükümetin koordinasyon yeteneği, afet öncesi risk analizlerinin yapılmasında ve afet sonrası müdahale süreçlerinde büyük önem taşır. Ancak, afet yönetiminde yalnızca merkezi değil, yerel yönetimlerin de aktif rol alması gereklidir. Aktör-ağ bağlamında, teknolojinin etkin kullanımıyla yerel yönetimlerin afet öncesi, sırası ve sonrasında sahadan topladığı bilgilerin koordine edilip işlenmesi ve bu bilgilerin merkeze iletilerek kontrol mekanizmalarının devreye sokulması kritik bir öneme sahiptir.

Bu süreçte, her düzeydeki aktörün (merkez, yerel yönetimler, STK'lar ve özel sektör) teknolojiyi ortak bir platformda kullanarak veri paylaşımını güncel tutması, bilgi akışının kesintisiz sağlanması ve alınan kararların hızla uygulanması için bir ön koşuldur. Teknolojik araçların bu şekilde bütüncül bir yaklaşımla kullanılması, teknolojinin tek merkezden değil, dağıtık sistemlerle karar verebilir hale getirilmesi afet süreçlerinin daha şeffaf, hızlı ve etkin bir şekilde yönetilmesini mümkün kılacaktır.

Çalışmamızda paylaşılan bilgiler ışığında, Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun bütüncül afet yönetiminin yerel otonomi ile uygulandığı yeni bir Dağıtık Afet Yönetim

Sistemi modeli geliştirilmesi ve Afet Yönetim Sistemi'nin bu doğrultuda hayata geçirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2024). *Stratejik plan 2024-2028*. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
<https://www.afad.gov.tr/stratejik-planlar>
- AFAD (2021). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü/Afet.
<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim Tarihi: 10.12.2024). <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2022). *TARAP: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı 2022-2030*. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/28032022-TARAP-kitap_V6.pdf
- Beck, U. (2014). *Risk toplumuna doğru: Başka bir modernlik* (K. Özdoğan & B. Doğan, Çev.). İthaki Yayınları. (Orijinal eser 1992 yayımlandı).
- Kasapoğlu, A. (2024). “Afetlerin ilişkisel Sosyolojik incelenmesi: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Deprem Örneği”, *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (5), 1-36.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.
- Varol, N., & Gültekin, T. (Eds.). (2023). *Disiplinlerarası bakışla afet risk yönetimi 2*. Nobel Yayın Evi
- Pelling, M., & Dill, K. (2010). Disaster politics: Tipping points for change in the adaptation of sociopolitical regimes. *Progress in Human Geography*, 34(1), 21-37.
<https://doi.org/10.1177/0309132509105004>
- Sarı B. AFAD ve FEMA Stratejik Planlarının Afet Yönetimi ve Sendai Çerçevesi Açısından Analizi. *Emergency Aid and Disaster Science*. Mart 2022; 2(1): 10-18.
- Tierney, K. (2014). *The Social Roots of Risk: Producing Disasters, Promoting Resilience*. Stanford University Press.
- Yelken, R. (2023). Afet yöneti(şi)mi ve AFAD: Kriz yönetiminden risk yönetimine geçememe sorunları. In F. Çakı & K. Canatan (Eds.), *Deprem ve toplum: Toplumbilimsel projeksiyonlar* (ss. 97-116). Çizgi Kitabevi.
- Yılmaz, K., Balun, B., & Erbay, G. (2019). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri afet yönetim yaklaşımlarının karşılaştırılması: Farklılıkları ve ortak alanları. *Afet Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Quarantelli, E. L. (Ed.). (1998). *What is a disaster? Perspectives on the question*. Routledge. London, UK & New York, NY.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve toplum: Cilt II* (Ş. A. Kayalı, Çev., 2. baskı). İstanbul: Yarın.